

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GRUPĖ

STRATEGINIO PLANAVIMO IR STEBĖSENOS GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL SEIMO NUTARIMO „DĖL VALSTYBINĖS NARKOTIKŲ, TABAKO IR
ALKOHOLIO KONTROLĖS IR VARTOJIMO PREVENCIJOS 2018-2028
METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO“ PROJEKTO
(TAP-18-1480); TAIS Nr. 18-5735(2))

Nr.
Vilnius

Projekto rengėjas: Sveikatos apsaugos ministerija.

Projekto tikslas: sustiprinti visuomenės narių sveikatą, gerovę ir saugumą, mažinant narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo žalą, jų pasiūlą bei paklausą, nustatant ilgalaikius narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos tikslus ir uždavinius, jų įgyvendinimo kryptis bei vertinimo kriterijus ir jų reikšmes.

Dabartinė situacija: Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo plane, patvirtintame Seimo 2013 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. XII-724 numatytas Valstybinės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programos (toliau – Programa) rengimas 2018-2028 metams. Šiuo metu nėra galiojančios narkotikų, tabako ar alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programos. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos priemonės įgyvendinamos pagal Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinį veiklos planą, tvirtinamą Vyriausybės (2018-2020 m. priemonės numatytos Vyriausybės 2018 m. gegužės 9 d. nutarime Nr. 463).

Projekto esmė: Programa – tai strateginis dokumentas, numatantis ilgalaikius valstybės siekius, prioritetus ir įsipareigojimą taikyti sveikata grįstą požiūrį į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą bei padėti žmonėms saugoti sveikatą.

Programa apima svarbiausias sritis, kuriose nustatyti šie tikslai:

1. **Prevencijos srityje** – sukurti visiems prieinamą, skirtingus poreikius atitinkančią ir moksliniais duomenimis grįstą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, orientuotą į sveikos ir saugios visuomenės ugdymą;

2. **Gydymo, reabilitacijos bei socialinės integracijos srityje** - užtikrinti prieinamą, kokybišką, asmens individualius poreikius tenkinančią, ekonomiškai tvarią ir mokslo įrodymais pagrįstą gydymo, reabilitacijos ir reintegracijos paslaugų sistemą žalingai vartojantiems psichoaktyvias medžiagas ar nuo jų priklausomiems asmenims;

3. **Alkoholio, tabako ir su juo susijusių gaminių pasiūlos mažinimo srityje** - sumažinti šių gaminių prieinamumą, jų patrauklumą skirtingoms visuomenės grupėms, ypač tarp jaunų žmonių, didinant visuomenės, savivaldos vaidmenį bei keisti verslo požiūrį į socialinę atsakomybę;

4. **Narkotikų pasiūlos mažinimo srityje** – užtikrinti viešąjį saugumą, imtis atsako priemonių į naujausius iššūkius (naujos psichoaktyviosios medžiagos, prekyba internetu, tamsieji ir gilieji internetiniai tinklai, tobulėjančios technologijos), stiprinant žmogiškąjį ir techninį potencialą;

5. **Baudžiamosios politikos peržiūra** – peržiūrėti baudžiamąją politiką, numatant švelnesnę atsakomybę, taikant švietimo, socialines bei sveikatos priežiūros sistemų intervencijas vietoj baudžiamųjų;

6. **Žalos mažinimo srityje** - sumažinti sveikatos, socialines ir ekonomines narkotikų vartojimo pasekmes asmenims, bendruomenėms ir visuomenei (spręsti opiausias problemas Lietuvoje, susijusias su ŽIV plitimo, mirčių nuo perdozavimo stabdymu, taip pat šiuolaikiškais priemonėmis kelti visuomenės sąmoningumą pasilinksminimo vietose).

7. **Stebėsenos srityje** – sukurti patikimą psichoaktyviųjų medžiagų apyvartos, vartojimo ir jo sukeltų pasekmių stebėsenos sistemą, leidžiančią surinkti patikimą, palyginamą ir objektyvią informaciją, padėsiančią planuoti efektyviausias priemones.

Programa numatoma įgyvendinti Vyriausybei tvirtinant Programos įgyvendinimo tarpinstitucinius veiklos planus, kuriuose Programos tikslams ir uždaviniams pasiekti bus numatytos konkrečios priemonės, lėšos priemonėms įgyvendinti ir atsakingos institucijos.

Programos įgyvendinimas numatomas vertinti pagal nustatytus kriterijus:

- sumažėjęs suvartojamojo alkoholio kiekis, tenkantis 15 m. ir vyresniems gyventojams – nuo 15,2 litro 2016 m. iki 8 litrų 2028 m.;
- sumažėjusi rūkusiųjų per paskutinį mėnesį 15-64 m. gyventojų dalis – nuo 33,9 proc. 2016 m. iki 19 proc. 2028 m.;
- padidėjusi gyventojų, sėkmingai metusių rūkyti dalis – nuo 26 proc. 2016 m. iki 46 proc. 2028 m.;
- sumažėjęs sergamumas alkoholinėmis psichozėmis 100 tūkst. gyventojų – nuo 28,2 2017 m. iki 16,2 2028 m.;
- padidėjusi pakaitinio gydymo aprėptis – nuo 12,4 proc. 2016 m. iki 60 proc. 2028 m.;
- sumažėjusi laisvės atėmimo vietų įstaigose vartojančių narkotines medžiagas dalis – nuo 16,9 proc. 2017 m. iki 9 proc. 2028 m.

Atitiktis Vyriausybės programai: projektas įgyvendina Vyriausybės programos 1.4.2. darbą „Pagalbos teikimas turintiems žalingų įpročių asmenims, psichoaktyviųjų medžiagų (tarp jų alkoholio) pasiūlos ir paklausos mažinimas“.

Derinimas: Programos projektas suderintas su Teisingumo, Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Užsienio reikalų, Krašto apsaugos, Ūkio, Žemės ūkio ministerijomis, Kalėjų departamentu, Muitinės departamentu, Policijos departamentu, Valstybine mokesčių inspekcija, Generaline prokuratūra, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba, Kūno kultūros ir sporto departamentu, Lietuvos savivaldybių asociacija.

Dalykinio vertinimo išvada:

Dėl atitikimo Strateginio planavimo metodikai:

1. Diskusinis **Strateginis Programos tikslas** „Į žmogų orientuota, visa apimanti, moksliniais ir faktiniais duomenimis patvirtinta bei bendrais sprendimais vystoma politika, kurianti prielaidas ir sudaranti sąlygas žmonėms spręsti su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu susijusias jų ar jų artimųjų sveikatos, teisių užtikrinimo, švietimo, socialines ir kitas problemas“. Strateginis tikslas turėtų būti orientuotas ne į politikos vystymą, t. y. procesą, bet nurodyti, kokį rezultatą norima pasiekti per 10 metų vykdant programą.

2. Siūlytina programos tikslus ir uždavinius formuluoti kaip siektinus pokyčius (paprastai formuluojama veiksmazodžio bendratimi), o ne kaip jau turimus rezultatus. Atkreiptinas dėmesys, kad iš 7 programos tikslų tinkamai suformuluotas tik **trečiasis tikslas** „Sumažinti alkoholio, tabako gaminių ir su tabako gaminiiais susijusių gaminių prieinamumą (fizinį ir ekonominį), siekiant apsaugoti visuomenės ir asmens sveikatą“.

3. Vadovaujantis Strateginio planavimo metodikos 9¹ punkto nuostatomis, plėtros programose nustatomi tikslai ir uždaviniai, o uždavinių skaidymas pagal kryptis nėra numatytas. Jeigu programos rengėjai nori pateikti detalesnę informaciją, kaip bus įgyvendinami uždaviniai, tai siūlytina nurodyti pagrindines sritis, kuriose būtini pokyčiai, bet nepateikti labai smulkių priemonių.

4. Siūlytina peržiūrėti III skyriaus „**Programos įgyvendinimas**“ 130 punktą. Atsižvelgiant į tai, kad paprastai Vyriausybė neorganizuoja programų įgyvendinimo, o tą daro konkreti institucija, siūlytina patikslinti 130 punktą, nurodant kad Programos įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, **o programos įgyvendinimą organizuoja Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas**.

5. Kadangi iš 135 punkto neaišku, kas organizuos tarpinį ir galutinį programos vertinimą ir teiks Vyriausybei vertinimo rezultatus, tai siūlytina papildyti 130 punktą, nurodant, kad Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas yra atsakingas ne tik už kriterijų stebėseną ir analizę, bet taip pat ir už programos vertinimą bei vertinimo rezultatų pateikimą Vyriausybei.

Taip pat neaišku, kokį laikotarpį vertinimai turi apimti ir kada vertinimai turi būti atlikti ir pateikti Seimui (tarpinis vertinimas galėtų apimti laikotarpį nuo 2019 metų iki 2023 m. gruodžio 31 d., būti atliktas iki 2024 m. birželio 30 d., o tarpinio vertinimo rezultatai Seimui pateikti ne vėliau kaip iki 2024 m. spalio 1 d.; galutinis vertinimas galėtų apimti laikotarpį nuo 2024 metų iki 2028 m.

gruodžio 31 d., būti atliktas iki 2029 m. birželio 30 d., o galutinio vertinimo rezultatai Seimui pateikti ne vėliau kaip iki 2029 m. spalio 1 d.).

6. Siūlytina atsisakyti 133 ir 134 punktų, nes jie susiję su tarpinstitucinių veiklos planų rengimu ir įgyvendinimu, o tą reglamentuoja pati Vyriausybė.

7. Siūlytina papildyti priedą „Valstybinės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 metų programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai ir jų reikšmės“, prie vertinimo kriterijų nurodant, kokių programos tikslų įgyvendinimą jie vertins.

8. Siūlytina vertinimo kriterijus suskirstyti į efekto ir rezultato vertinimo kriterijus. Efekto vertinimo kriterijais turėtų būti matuojamas programos tikslų pasiekimas ir kiekvieno tikslo stebėsenai rekomenduojama nustatyti ne daugiau kaip po 1–2 kriterijus. Rezultato vertinimo kriterijai turėtų atspindėti uždavinių įgyvendinimo pažangą ir jų skaičius neturėtų viršyti programoje suplanuoto uždavinių skaičiaus.

Siūlome:

- patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Strateginio planavimo ir stebėsenos grupės pastabas.
- svarstyti tarpinstituciniame pasitarime ir Vyriausybės posėdžio B dalyje.

Patarėja

Aurelija Urbonienė

Patarėja

Nijolė Kundrotienė

Aurelija Urbonienė, tel. 8 706 63 813, el. p. aurelija.urboniene@lr.lt